

СЕКЦІЯ 7
ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336

Зубова А.О.

студентка

Дніпропетровського національного університету
імені Олеся Гончара

Дереза В.М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри банківської справи

Дніпропетровського національного університету
імені Олеся Гончара

ОЦІНКА КРЕДИТНОЇ АКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

EVALUATION OF THE ACTIVITY OF THE BANKING SYSTEM IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто актуальні проблеми кредитної діяльності банківської системи. Проаналізовано динаміку основних показників кредитної діяльності банківської системи України та показники кредитної активності за групами банку. Обґрунтовано основні концептуальні положення функціональної організації кредитної діяльності банків. На основі проведеного аналізу сформовано пропозиції щодо вдосконалення сфери кредитування.

Ключові слова: кредит, кредитна діяльність, банківська система, показники кредитної активності, показники кредитної діяльності.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены актуальные проблемы кредитной деятельности банковской системы. Проанализированы динамика основных показателей кредитной деятельности банковской системы Украины и показатели кредитной активности по группам банка. Обоснованы основные концептуальные положения функциональной организации кредитной деятельности банков. На основе проведенного анализа сформированы предложения по совершенствованию сферы кредитования.

Ключевые слова: кредит, кредитная деятельность, банковская система, показатели кредитной активности, показатели кредитной деятельности.

ANNOTATION

In the article actual problems of credit activity of the banking system. The dynamics of the main indicators of credit activity of the banking system of Ukraine and indicators of credit activity of the Bank group. Justified basic concepts of the functional organization of credit activity of banks. On the basis of the analysis was a generated suggestion for improving areas of lending.

Key words: credit, credit activity, banking system, indicators of lending activity, performance of credit activities.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток вітчизняної банківської системи постійно потерпає від дії розгортання кризових явищ, які носять як фінансовий характер, так і політичний. У цих умовах вітчизняні банки втрачають власні конкурентні позиції в частині проведення кредитної діяльності [5].

Основними ризиками, що загрожують стабільності банківської системи України, є неповернення коштів за кредитами, боргові зобов'язання

перед іноземними кредиторами, коливання курсу гривні до долара США. Дефіцит коштів відчувається не тільки в реальному секторі економіки, але й у банківській сфері щодо формування банківських ресурсів, що впливає на кредитну активність банків. Розвиток ринку кредитування – це єдиний спосіб відродження економіки і стимулювання виробництва [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню практики банківського кредитування присвячено праці вітчизняних вчених-економістів. Серед них слід назвати таких, як О.В. Дзюблюк, Н.К. Жукова, Н.В. Зражевська, Л.О. Примостка, Д.В. Смолич, Н.М. Чиж, які розглядали питання формування банківського кредитного портфеля та його впливу на кредитування в умовах фінансової кризи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак необхідно більш детально розглянути кредитну діяльність банківської системи України, а також висунути пропозиції щодо її вдосконалення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головною метою роботи є аналіз кредитної діяльності банківської системи України, а також визначення напрямів її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою проблемою кредитних операцій банку є наявність у кредитному портфелі прострочених та сумнівних кредитів, що потребує розроблення та впровадження додаткових заходів попередження або унеможливлення кредитних ризиків під час реалізації ефективного управління.

У табл. 1 (побудовано за даними НБУ [3]) представлені показники, що характеризують стан кредитної сфери та рентабельності банківської діяльності.

Як видно з табл. 1, кількість банків, які мають банківську ліцензію, скоротилась із

176 банківських установ у 2012 р. до 93 на 1 березня 2017 р. Це може бути пов'язано з тим, що банки знаходяться на етапі глибокої фінансової кризи, наслідком якої може бути втрата ліквідності та платоспроможності, а отже, порушення норм і вимог чинного банківського законодавства та нормативних актів НБУ [1].

Загальні активи (рис. 1) (побудовано за даними НБУ [3]) мають динаміку збільшення протягом 2012-2017 рр. Так, їх кількість збільшилась із 1 267 892 млн. грн. у 2012 р. до 1 722 776 млн. грн. станом на 1 березня 2017 р.

Збільшення загального обсягу активів банку вважається позитивним, якщо це приводить до розширення спрямованості вкладень коштів банку (розвиток нових для банку видів активних операцій); розширення спектра клієнтів, що обслуговуються в банку; зростання бан-

ківського прибутку і, відповідно, ефективності банківської діяльності загалом; збільшення розміру майна банку [5].

Однак надмірне використання ресурсів банку для збільшення основних засобів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку.

Кредити надані (рис. 2) (побудовано за даними НБУ [3]), як і загальний обсяг активів, мають тенденцію до зростання: із 815 327 млн. грн. у 2012 р. до 993 625 млн. грн. станом на 1 березня 2017 р. Найбільша кількість наданих кредитів спостерігалась у 2015 р., що свідчить про найвищий рівень довіри з боку населення до банків. На жаль, ситуація у 2016 р. – початку 2017 р. змінилась не в кращий бік.

Зменшення капіталу банків із 169 320 млн. грн. у 2012 р. до 142 116 млн. грн. станом на 1 бе-

Рис. 1. Сума обсягу загальних активів банківської системи України за 2012-2017 рр.

Таблиця 1
Динаміка показників кредитної діяльності та рентабельності банків України за період 2012-2017 рр.

Назва показника	Період					
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	1 березня 2017 р.
Кількість банків, які мають банківську ліцензію	176	180	163	151	96	93
Загальні активи (нескориговані на резерви за активними операціями), млн. грн.	1 267 892	1 408 688	1 520 817	1 659 030	1 737 272	1 722 776
Активи банків, млн. грн.	1 127 192	1 278 095	1 316 852	1 348 366	1 256 299	1 241 505
Кредити надані, млн. грн.	815 327	911 402	1 006 358	1 074 366	1 005 923	993 625
Резерви за активними операціями, млн. грн.	141 319	131 252	204 931	311 459	484 383	484 778
Капітал, млн. грн.	169 320	192 599	148 023	89 818	123 784	142 116
Витрати, млн. грн.	145 550	167 452	263 167	175 691	350 078	25 769
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	8,90	7,70	13,50	18,1	25,8	15,6
Рентабельність активів, %	0,45	0,12	-4,07	-17,25	-12,60	1,82
Рентабельність капіталу, %	3,03	0,81	-30,46	-232,00	-116,74	17,71

резня 2017 р. є негативною тенденцією, оскільки свідчить про скорочення джерел для проведення активних операцій та про зниження рівня капіталізації банківських установ. Витрати банківської системи України мають тенденцію до зменшення за аналізований період: із 145 550 млн. грн. до 25 769 млн. грн. станом на 1 березня 2017 р. Рентабельність активів протягом

2012-2016 рр. мала тенденцію до зниження із 0,45% у 2012 р. до -12,60 у 2016 р. Зменшення рентабельності активів свідчить про падаючий попит на банківські послуги [3].

Рентабельність капіталу, на думку західних аналітиків, повинна знаходитись в межах 10-20%. У випадку банківської системи України значення цього показника протягом

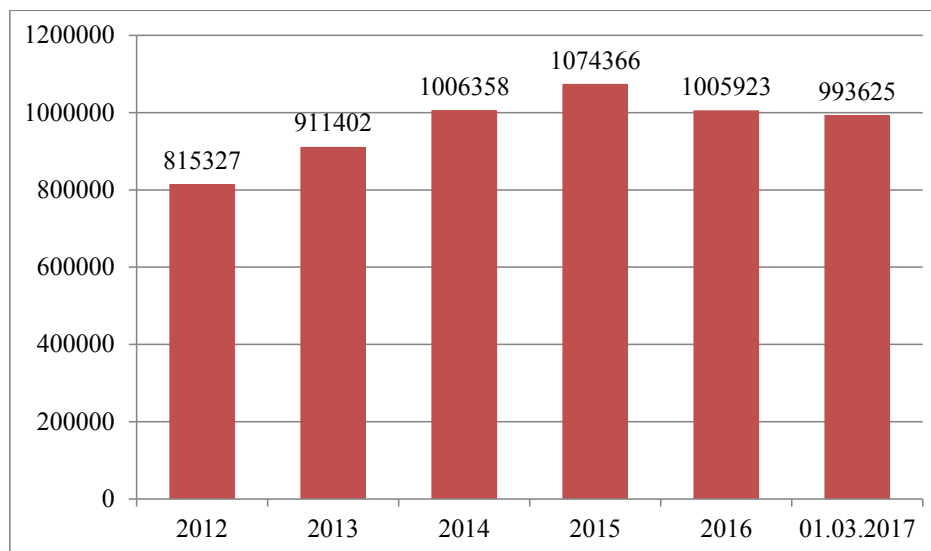

Рис. 2. Сума наданих кредитів, млн. грн. за 2012-2017 рр.

Таблиця 2

Динаміка показників кредитної активності за групами банків України за 2013-2016 рр., %

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Банки I групи				
Питома вага позичок у загальних активах	80,94	62,03	62,58	67,48
Питома вага позичок, наданих юридичним особам, у загальній сумі позичок	75,54	79,93	80,29	81,81
Питома вага наданих позичок фізичним особам у загальній сумі позичок	28,76	20,07	19,71	18,19
Коефіцієнт захищеності позичок від втрат за сумою створеного резерву	18,94	21,38	17,42	22,66
Коефіцієнт покриття позик власним капіталом	17,83	23,50	21,88	17,00
Банки II групи				
Питома вага позичок у загальних активах	77,40	63,50	100,00	65,51
Питома вага позичок, наданих юридичним особам, у загальній сумі позичок	54,26	52,14	87,13	58,89
Питома вага наданих позичок фізичним особам у загальній сумі позичок	25,46	17,88	12,87	10,11
Коефіцієнт захищеності позичок від втрат за сумою створеного резерву	21,03	18,12	12,83	32,95
Коефіцієнт покриття позик власним капіталом	19,22	25,25	28,92	12,15
Банки III групи				
Питома вага позичок у загальних активах	63,50	55,41	60,79	63,11
Питома вага позичок, наданих юридичним особам, у загальній сумі позичок	81,26	86,53	78,43	81,24
Питома вага наданих позичок фізичним особам у загальній сумі	22,77	13,47	21,57	18,76
Коефіцієнт захищеності позичок від втрат за сумою створеного резерву	10,06	12,19	0,22	19,03
Коефіцієнт покриття позик власним капіталом	18,88	20,39	20,66	16,48
Банки IV групи				
Питома вага позичок у загальних активах	63,29	61,23	58,18	57,25
Питома вага позичок, наданих юридичним особам, у загальній сумі позичок	74,38	78,99	85,07	90,75
Питома вага наданих позичок фізичним особам у загальній сумі позичок	16,99	21,01	14,93	9,25
Коефіцієнт захищеності позичок від втрат за сумою створеного резерву	12,84	11,20	10,70	19,14
Коефіцієнт покриття позик власним капіталом	29,43	32,91	32,65	32,52

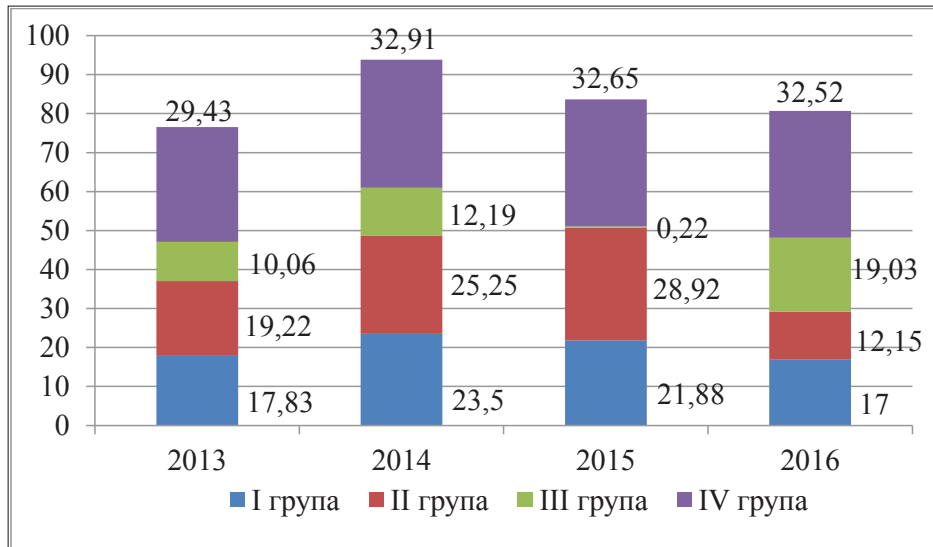

Рис. 3. Структура коефіцієнта покриття позик власним капіталом за групами банків, 2013-2016 рр., %

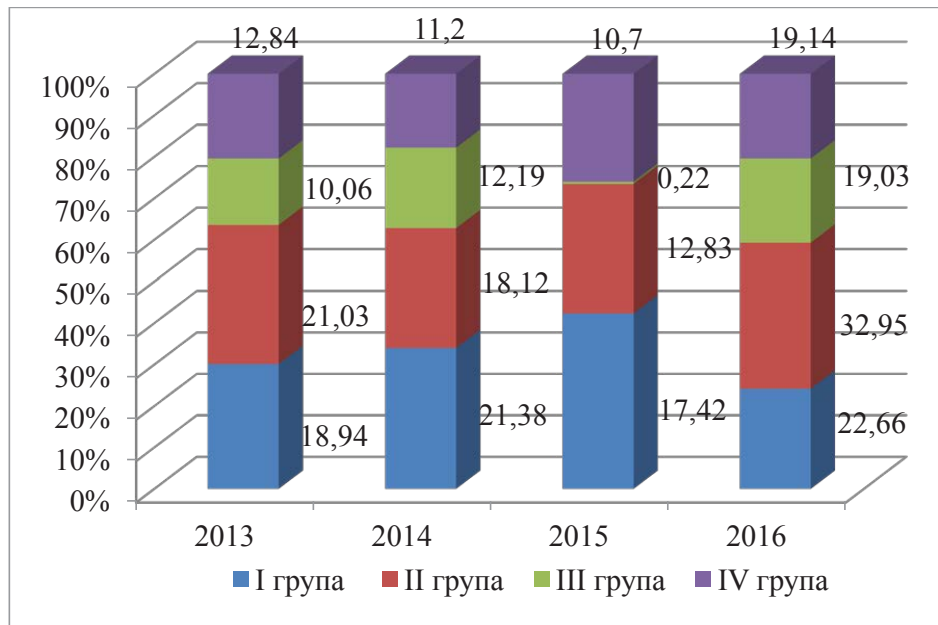

Рис. 4. Структура коефіцієнта захищеності позичок за сумою створеного резерву за групами банків, 2013-2016 рр., %

Таблиця 3

Частка банківських кредитів у ВВП України за 2012-2016 рр., млн. грн.

Показники	Станом на				
	1 січня 2012 р.	1 січня 2013 р.	1 січня 2014 р.	1 січня 2015 р.	1 січня 2016 р.
Обсяг ВВП	1 408 889	1 454 931	1 566 728	1 979 458	2 383 182
Кредити, надані банками в економіку України	755 030	825 320	815 327	911 402	1 006 358
Кредити, надані нефінансовому сектору економіки	508 288	580 907	609 202	698 777	802 582
Кредити, надані домашнім господарствам	186 540	174 650	161 775	167 773	179 040
Питома вага банківських кредитних вкладень у ВВП, %	69,95	63,47	58,04	62,20	64,23
Питома вага кредитів нефінансовому сектору у ВВП, %	47,09	44,69	43,37	47,69	51,23

2012-2017 рр. не досягло навіть мінімального значення на рівні 10%. Як видно з табл. 1, рентабельність капіталу протягом 2012-2016 рр. знизилась з помітки 3,03% у 2012 р. до -116,74% у 2016 р.

Аналіз кредитної активності банків України у розрізі груп демонструє зниження питомої ваги наданих позичок у загальному обсязі активів (табл. 2) (побудовано за даними НБУ [3]).

Коефіцієнт покриття позик розраховується як відношення зважених класифікованих позик до власного капіталу [3].

Цей показник комплексно характеризує якість кредитного портфеля з погляду ризику в сукупності з його захищеністю власним капіталом. Підвищення цього коефіцієнта в динаміці вважається негативним явищем та свідчить про підвищення ймовірності збитків у майбутньому.

Як видно (табл. 2), коефіцієнт покриття позик власним капіталом у I групі банків у 2013-2014 рр. має динаміку збільшення. Так, значення цього коефіцієнта збільшилось на 5,67%, а саме із 17,83% у 2013 р. до 23,50% у 2014 р. У наступні 2015-2016 рр. значення цього коефіцієнта знизилось до 17%: у 2015 р. значення було на рівні 21,88%, а у 2016 р. воно знизилось на 4,88% [7]. У II та III групах банків коефіцієнт покриття позик власним капіталом так само має динаміку зниження, що є позитивними змінами для банківської системи. У II групі банків значення цього коефіцієнта знизилось із 19,22% у 2013 р. до 12,15% у 2016 р. У III групі банків цей коефіцієнт зменшився із 18,88% у 2013 р. до 14,48% у 2016 р.

Так, IV група банків має динаміку збільшення коефіцієнта покриття позик власним капіталом. Відбулося збільшення значення цього коефіцієнта з 29,43% у 2013 р. до 32,52% у 2016 р. Така динаміка є негативним явищем для банківської системи України [5].

Зобразимо на графіку (рис. 3) структуру коефіцієнта покриття позик власним капіталом за групами банків.

Коефіцієнт захищеності позик від втрат за сумою створеного резерву розраховується як відношення резервів на покриття збитків та позиками до загальної суми позик.

Значення цього показника для I групи банків має динаміку зростання за аналізований період. Так, коефіцієнт захищеності позик від втрат за сумою створеного резерву збільшився із 18,94% у 2013 р. до 21,38% у 2014 р., надалі його значення стрімко зменшилось до позначки 17,42% у 2015 р., але вже у 2016 р. значення цього коефіцієнта збільшилось на 5,24%, а саме до відмітки 22,66%. У II та III групах банків коефіцієнт захищеності позик від втрат за сумою створеного резерву має динаміку збільшення: із 21,03% до 32,95% та із 10,06% до 19,03% відповідно [2]. Що стосується IV групи банків, то вона має динаміку збільшення із 12,84% у 2013 р. до 19,14% у 2016 році. За кожною із представлених груп банків спостерігається пе-

рерозподіл наданих кредитів на користь юридичних осіб, питома вага яких у 2016 р. мала такі показники: банки I групи – 81,80%, банки II групи – 58,89%; банки III групи – 81,24%; банки IV групи – 90,75%.

Зобразимо структуру (рис. 4) коефіцієнта захищеності позичок від втрат за сумою створеного резерву.

Питома вага банківських кредитів у ВВП станом на 1 січня 2016 р. порівняно з попереднім збільшилася на 2,03%, що є непрямю ознакою активізації кредитних вкладень комерційних банків у напрямі кредитного забезпечення підприємницької діяльності (табл. 3) (побудовано за даними НБУ [3]).

Як видно (рис. 5), обсяг кредитів, наданих банками в економіку України, має динаміку зростання. Так, їх обсяг збільшився із 755 030 млн. грн. у 2012 р. до 1 006 358 млн. грн. станом на 1 січня 2016 р.

Кредити, надані нефінансовому сектору економіки (рис. 6), також мають динаміку зростання. Так, їх обсяг збільшився на 294 294 млн. грн. за аналізований період: із 508 288 млн. грн. у 2012 р. до 802 582 млн. грн. станом на 1 січня 2016 р. [2].

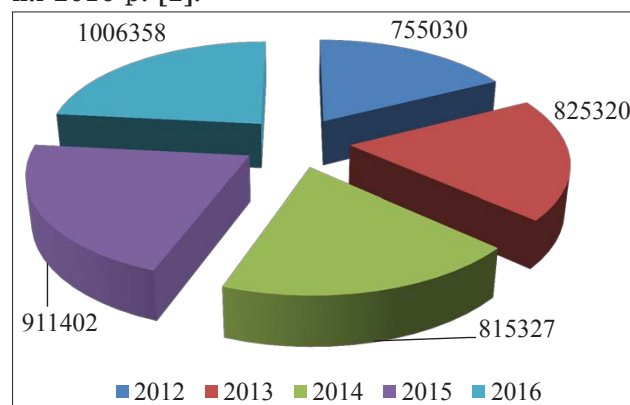

Рис. 5. Структура кредитів, наданих банками в сектор економіки України за 2012-2016 рр., млн. грн.

Кредити, надані домашнім господарствам, навпаки, мають динаміку зменшення на 7 500 млн. грн., а саме із 186 540 млн. грн. у 2012 р. до 179 040 млн. грн. станом на 1 січня 2016 р.

Як бачимо, стан кредитування банківської системи України знаходиться у процесі розвитку та вдосконалення. Оцінка кредитної активності банківської системи України показала, що сьогодні необхідно вдосконалювати кредитування як загалом, так і в кожній групі банків окремо.

Висновки. Проаналізувавши та оцінивши кредитну активність банків України, ми встановили, що активи банків збільшилися на 114 313 тис. грн., що є позитивною зміною для банківської системи України. Однак збільшення загального обсягу активів банку вважається позитивним, якщо приводить до розширення

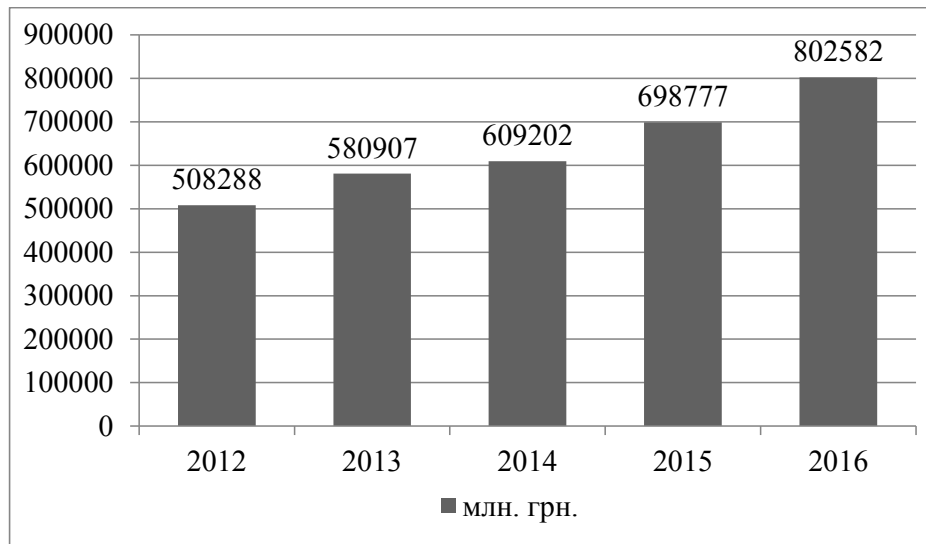

Рис. 6. Сума кредитів, наданих нефінансовому сектору економіки України за 2012-2016 рр., млн. грн.

спектра клієнтів, що обслуговуються в банку, а отже, й ефективної діяльності загалом. Надмірне використання ресурсів банку для збільшення основних засобів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку.

Рентабельність активів та рентабельність капіталу мали динаміку збільшення за аналізований період, а саме у 2012-2017 рр., на 1,37% та 14,68% відповідно.

Сума наданих кредитів за 2012-2017 рр. збільшилася на 178 298 тис. грн. Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів зросла на 6,7%, що є негативним явищем для банківської системи України.

Аналіз кредитної діяльності банків України у розрізі груп демонструє зниження питомої ваги наданих позичок у загальному обсязі активів. Питома вага кредитів у ВВП станом на 1 січня 2016 р. має динаміку збільшення, що є непрямою ознакою активізації кредитних вкладень комерційних банків у напрямі кредитного забезпечення підприємницької діяльності.

Стан кредитування банківської системи України знаходиться у процесі розвитку та вдосконалення. Оцінка кредитної активності банківської системи України виявила, що сьогодні необхідно вдосконалювати кредитування як загалом, так і в кожній групі банків окремо.

На наш погляд, основними напрямками підвищення ефективності проведення кредитних операцій банківськими установами є такі:

- відстрочка погашення, тобто клієнт надає інформацію банку щодо зміни свого статусу, а сторони домовляються про тимчасову зупинку погашення кредиту на певний строк;
- реструктуризація (для іпотечних кредитів), яка дає змогу позичальнику відстрочити виплати на пільговий період (до року);
- прогнозування платоспроможності позичальника на період кредитування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Фінансовий портал ProstoBank.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostobank.ua>
2. Фінансовий портал «Мінфін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua>
3. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua/control/uk/publish>
4. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.aub.com.ua
5. Шитко Є.О. Рейтинг кредитної активності банків / Є.О. Шитко // Реальна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.real-economy.com.ua/publication/ratings/777.html>
6. Остапець А.В. Банківська система України: стан і проблема розвитку / А.В. Остапець // Фінанси України. – 2007.